

УДК 338.14:338.2:339.9:663.1

4. Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Корженівська Н.Л.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки підприємства,

Подільський державний аграрно-технічний університет

РИНКОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ЗЕРНОВИРОБНИКІВ

Анотація. У статті визначено елементи і основні фактори впливу на економічну безпеку зернової галузі та її товаровиробників процесів ринкової глобалізації, можливості використання інноваційних типів концентрації. Запропоновано заходи щодо економічної безпеки та її пріоритетності в умовах розширення транснаціональних взаємовідносин.

Ключові слова: ринкова глобалізація, економічна безпека, загрози, ризики, небезпека, товаровиробники зерна, інновації.

Постановка проблеми. Українське суспільство неминуче крокує шляхом інтеграції економіки та виходу товаровиробників на зовнішні ринки. Вказані тенденції характеризують відкритість національних економік, створення єдиного господарського механізму та вплив глобалізаційних процесів на виробництво і збут товарів. У зв'язку з інтенсифікацією цих процесів актуальності набуває посилення інтересу до формування та розвитку економічної безпеки товаровиробників.

В умовах глобалізації та поглиблення ринкової трансформації національної економіки особливого значення набуває розвиток та удосконалення форм і методів регулювання виробництва, спрямованих на гарантування продовольчої безпеки країни і окремих регіонів, створення умов для нарощування конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та забезпечення стійкого розвитку вітчизняних товаровиробників [1, с. 14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зернова тематика входить у коло наукових інтересів як провідних фахівців, так і дослідників-початківців. Адже зумовлена така потреба у її вивченні практичними та комерційними інтересами, а також необхідністю наукових підходів у напрямку збереження позитивних досягнень розвитку зернового господарства України. Питанням виробництва, збереження, переробки та збуту зерна, розвитку інфраструктури галузі, її

логістичних, експортних, інноваційних можливостей присвячені праці В.І. Бойка, М.Г. М.Й. Маліка, Лобаса, Л.М. Худолій, В.Г. Андрійчука, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, О.М. Шпичака, О.Г. Шпикуляка, І.В. Кобути, О.М. Боднар, О.О. Красноруцького, І.І. Червена, С.М. Чмиря та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, й досі залишається актуальними та недостатньо розкритими наукові розробки у напрямках інноваційного розвитку зернової галузі, збережені та захисті її конкурентних позицій в умовах аграрних трансформацій і глобалізаційних впливів.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення впливу на економічну безпеку зерновиробників процесів ринкової глобалізації, визначення напрямків її реалізації, оскільки зерно є стратегічною культурою, яка забезпечує національну продовольчу безпеку, формує валютні надходження від експортних операцій, забезпечує продовольчі ресурси інших країн, дозволяє формувати можливості для посилення енергетичної незалежності держави.

Виклад основного матеріалу. Системоутворюючими ознаками процесів глобалізації виступають, в першу чергу, структурні зміни ринків. Виробництвом та реалізацією зерна займаються великі і середні зернотрейдери, крупнотоварне виробництво спонукає до розширення мережі великих агрофірм, транснаціональних компаній. Сьогодні одними з найактивніших експортерів зерна є підприємства та компанії із зовнішнім капіталом.

Найбільш дієвим засобом у боротьбі з недосконалою конкуренцією виступає відкритість ринку для вітчизняних і зарубіжних конкурентів [2, с. 54]. Зменшення торговельних бар'єрів при імпортуванні перешкоджає організації прибуткової діяльності товаровиробників зерна. З іншого боку, формування конкурентних переваг може бути за рахунок можливості закупки за кордоном необхідних елементів більш якісних, порівняно з вітчизняними, складових ресурсного потенціалу підприємств (сировина, техніка, технології, комплектуючі тощо). Поряд з цим виникають загрози та небезпеки для підприємств в умовах жорсткої конкуренції та волатильної цінової політики на зерновому ринку. Загрози для

товаровиробників зерна криються у зміні характеру та напрямків політичних й економічних процесів, обмеження у забезпеченні вичерпною інформацією для організації і планування виробничо-господарської діяльності, незадовільний рівень кваліфікації кадрів тощо, не говорячи вже про об'єктивні обставини, пов'язані з кліматичними умовами та максимальною залежністю від них.

Безумовно, сільськогосподарські підприємства не можуть функціонувати в умовах абсолютної небезпеки та стабільності фінансово-господарської діяльності. Втім, врахування ними чинників стабільності протидії загрозам потребує акумуляції усіх можливостей щодо саморегуляції та відтворення. Та як би підприємства не намагались лише внутрішніми заходами убезпечити власну виробничу діяльність, завжди є загроза дії факторів зовнішнього середовища, яка, зокрема, виявляється у можливості перенасичення ринку зерном через обмеження його експорту, зниження поголів'я тварин та особливості у сучасних раціонах годівлі, які призводять до зменшення використання зерна на фуражні цілі, недотримання умов контрактів зернотрейдерами, недосконала організація та незадовільні умови зберігання зерна, втрата його якісних характеристик, тощо.

Внутрішній, зовнішній та суміжні з ними ринки зерна були і залишаються одними із найважливіших ринків держави. Важливість їх стабільного функціонування особливо посилюється, коли вітчизняна зернова галузь стає одним із вирішальних інструментів не тільки у подоланні кризових явищ в національній економіці, а й стратегічною ланкою участі України у світовій економічній торгівлі.

Торгівля як чинник створення, перетворення і руйнування ринків також може впливати на розвиток аграрних систем. Деякі критичні зауваження щодо відкритої торгівлі пов'язані з потенційно негативними наслідками лібералізації ринку для аграрної системи, такими як розвиток більш великих господарств промислового типу за рахунок дрібних, що супроводжується скороченням виробничих можливостей останніх і їх доходу, а також зростанням конкурентної переваги крупних товаровиробників. Аграрні системи мають складну структуру і не зводяться до протиставлення агропромислового комплексу та фермерського господарства.

Структура торгівлі значно розрізняється за товарами і регіонами і продовжуватиме змінюватися. Зростання доходів, чисельності населення, наростаюча урбанізація в країнах, що розвиваються сприяють зміні стилю життя і харчових переваг, що, у свою чергу, впливає на структуру міжнародних торговельних потоків і номенклатуру товарів. Крім того, на глобальному рівні розвиток архітектури торгівлі обумовлено появою глобальних виробничо-збутових ланцюгів, ростом внутріфірмової торгівлі, розширенням двосторонніх і регіональних торговельних відносин.

Глобалізація ринків демонструє як позитивні, так і негативні наслідки для окремих її учасників. Орієнтація товаровиробників зерна на зовнішні ринки призводить до комерціалізації збуту. Одні з них поступово перетворюються виключно на імпортерів, тоді як інші нарощують експортний потенціал. За даними продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO) розуміння динаміки торгівлі сільськогосподарською продукцією грає ключову роль в усвідомленні потенційних наслідків для продовольчої безпеки. Відкритість економіки для торгівлі забезпечує наявність більших обсягів продовольства в країнах-імпортерах і сприяє зниженню споживчих цін, проте приховує в собі потенційні ризики. Хоч тенденції волатильності на глобальному рівні проявляються у меншій мірі, ніж на рівні регіональному, ріст залежності від міжнародних ринків може вплинути на економічну безпеку товаровиробників шляхом конкурентних коливань, зокрема скорочення запасів та зростання цін або зростання імпорту та цінові зниження.

Приміром, за даними продовольчого прогнозу продовольчої і сільськогосподарської організації об'єднаних націй стосовно пшениці зафіксовано більш високий врожай, порівняно із запланованим, як наслідок - високі запаси і висока конкуренція серед експортерів продовжують негативно впливати на ціни [3].

Динаміка українського зернового товаровиробництва в частині його структурного використання демонструє останніми роками нарощування експортного потенціалу. Переважно експортними культурами серед зернових є кукурудза, пшениця, ячмінь (табл. 1).

Таблиця 1

Експорт зернових культур, Україна

Культури	2012 р.		2013 р.		2014 р.		Відхилення 2014 р. від 2012 р.(+,-)	
	тис. т	млн. дол. США	тис. т	млн. дол. США	тис. т	млн. дол. США	тис. т	млн. дол. США
Пшениця	8679,4	2356,6	7735,6	1884,7	10543,7	2290,7	1864,3	-65,9
Жито	10,5	2,5	15,8	3,4	58,9	9,3	48,4	6,8
Ячмінь	2582	693,7	2336,8	575	41,7	841,9	-2540,3	148,2
Овес	1,6	0,5	2,8	0,7	8,9	1,6	7,3	1,1
Кукурудза	15630,9	3893	16710,6	3829,9	17556,6	3350,7	1925,7	-542,3
Рис	32,9	12,7	5,9	3,4	3,9	2,4	-29	-10,3
Гречка	0,4	0,3	0,5	0,4	1,9	0,9	1,5	0,6
Просо	49,7	12,6	40,2	11,4	44,2	10,2	-5,5	-2,4
Крупи, крупка та гранули зернових культур	35,6	14,7	43,8	18,7	29,7	10,8	-5,9	-3,9
Разом	27023	6986,6	26892	6327,6	28289,5	6518,5	1266,5	-468,1

Джерело [4].

Дані табл. 1 показують, що при кількісному зростанні експорту розмір валютних надходжень за останні три роки зменшився. Причини такої ситуації криються, зокрема, у цінових флуктуаціях як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках зернових культур.

Серед країн-експортерів Українського зерна головними є Єгипет (1003 млн. дол.), Китай (759 млн. дол.), Саудівська Аравія (557 млн. дол.), Іспанія (514 млн. дол.), Південна Корея (387 млн. дол.), Іран (247 млн. дол.), Ізраїль (238 млн. дол.), Туніс (216 млн. дол.), Нідерланди (202 млн. дол.), Італія (141 млн. дол.) Структура зернового експорту представлена такими основними культурами, як кукурудза, пшениця, ячмінь та сорго. Найбільше за досліджуваний період було експортовано кукурудзи та пшениці – 57,1 та 60,6 відсотків відповідно. Важливо зазначити, що логістика експорту зернових культур демонструє переважне використання морського транспорту. Так, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України транспортне забезпечення складає: 48,2 тис. т (0,14 %) – автомобільний транспорт; 265,3 тис. т (0,77 %) – залізничний; 33947,7 тис. т (99,09 %) – морські перевезення. Максимальні експортні можливості представлені Южним морським портом, через який було здійснено експорт 9731 тис. т., що становить 28,67 % загального обсягу перевалки (табл. 2) [5].

Таблиця 2

Експорт зерна через морські порти України, 2014-2015 м. р.

Порти	Обсяг перевалки, тис. т	Частка порту в загальному обсязі перевалки, %
Юний	9731	28,67
Миколаїв	7557	22,26
Одеса	7482	22,04
Іллічівськ	4975	14,66
Октябрськ	2146	6,32
Бердянський	1076	3,17
Маріуполь	422	1,24
Херсон	416	1,23
Ізмаїл	78	0,23
Усть-Дунайськ	39	0,01
Рені	23	0,07
Скадовськ	3	0,01
Белгород-Дністровський	0	-
Всього	33948	100

Джерело: [5].

Таким чином, практично 34 млн. т. (53,2% загального виробництва зернових культур) зернових було експортовано морським транспортом, що свідчить про необхідність подальших кроків з боку як держави, так і бізнесу в напрямку його розвитку та модернізації.

Як свідчать цифри, Україна половину вирощеного зерна продає за рубіж. Однозначної оцінки серед науковців така ситуація не має. Можливість здійснення експортних операцій мають лише крупно товарні виробники, які концентрують зусилля на заходах з нарощування обсягів виробництва зерна, використання сучасної високопродуктивної сільгосптехніки, розвитку логістики та власної інфраструктури. «Крупний» бізнес демонструє значні власні економічні вигоди та формує переважну долю валютних надходжень до національної казни. Проте існує багато ризиків та небезпек, пов'язаних із значним укрупненням товаровиробництва. Вузька спеціалізація і часто монокультура, надмірна концентрація посилюють ризики як агробіологічного, так і економічного характеру, що пов'язані з порушенням балансу структури посівів, стану сівозмін, погіршенням екологічної ситуації, зменшенням зайнятості сільського населення [6-8].

Сільськогосподарська концентрація в її сучасному вигляді, при якій відбувається нарощування земель аграрних структур, переважно агрохолдингів, які

спеціалізуються на вирощуванні високорентабельних і монокультур здебільшого зернової та олійної груп, є незбалансованою. Відбувається негативний, навіть загрозливий вплив на розвиток села в частині його стагнації з боку створення робочих місць та підвищення рівня життя населення [9].

На практиці, одним із напрямків на шляху до економічної безпеки підприємства (в частині фінансової стабільності) є територіальна концентрація зерновиробництва, як основа цього процесу. Проблемні моменти її впровадження нами розглядались вище. Прихильники ж нарощування земельних ресурсів та їх акумуляції одним товаровиробником і сучасна практика функціонування підприємств з укрупненням зернових галузей свідчать про їх значні переваги в умовах глобалізаційних економічних змін перед малими господарствами. Товарне виробництво зерна найбільш ефективно при наявності значних земельних угідь, що дає можливість найбільш раціонально проводити агротехнологічні заходи, дотримуватись оптимальних сівозмін, можливості поєднувати культури та визначати пріоритети щодо зерновиробництва на перспективу.

В контексті економічної безпеки товаровиробників зерна постає питання ресурсної концентрації, тому що задля її досягнення підприємствам подекуди приходится йти на позики, формувати логістичну складову ресурсного потенціалу підприємства. За такої необхідності підприємства припускаються централізації у вигляді злиття капіталів з іншими суб'єктами господарювання. При цьому важливо врахувати всі можливі переваги, а також загрози та небезпеки від таких процесів.

Територіальна та ресурсна концентрації у зерновиробництві відображаються у результатній, або результативній концентрації. Вона виявляється у показниках прибутковості галузі, виходу продукції з одиниці земельної площі, обсягом понесених затрат тощо.

Пропоновані заходи, враховуючи умови сьогодення та глобалізації ринку зерна, дозволяють використовувати інноваційні типи концентрації. Вони полягають, зокрема, у використанні сучасного обладнання та оновлення матеріально-технічної бази, використання елітного високоякісного насіння, застосування передових досягнень науки в галузі агротехнологій одночасно з використанням виправданих

заходів щодо обробітку ґрунту, сівозмін. Актуальним є застосування органічного землеробства та виробництва екологічно чистого зерна. Окремою складовою інноваційної концентрації є постійне підвищення кваліфікації працівників, посилення ролі управлінського обліку, стимулювання відповідальності працівників.

Цікавою є практика використання технології N-till, яка може дозволити збільшити врожайність в 2,0 рази. Нову технологію не дарма називають «зеленою революцією», адже з її запровадженням спосіб значно покращується якість ґрунтів, що зменшує додаткові витрати товаровиробників. За традиційною технологією вирощування з використання 1 літра пального можна виробити лише 50 кг зерна, то у новий спосіб одного літра пального вистачить на виробництво 120 кг [10].

Важливою проблемою щодо регулювання та розвитку ринку зерна і його учасників в умовах ринкової глобалізації вважаємо розробку адекватного механізму поєднання економічного аспекту з необхідністю соціального відродження сільських територій, їх екологічного захисту та енергетичної незалежності країни в цілому за рахунок ресурсних можливостей зернової галузі.

На нашу думку, усім учасникам зернового ринку, від дрібних товаровиробників та представників крупного агробізнесу, до державних інституцій, необхідно використовувати засоби економічної безпеки, елементи та складові якої дозволять своєчасно встановити та попередити ризики, уникнути негативних впливів як внутрішнього так і зовнішнього середовища. При цьому, важливо виявляти ознаки ризиків, які є спільними для всіх галузей аграрного сектору економіки України, і тих, що притаманні виключно зерновому господарству.

Система економічної безпеки зерновиробників містить складові та ознаки ризиків, які характерні для безпеки підприємств інших галузей, проте для кожного з них вона є набором індивідуальних складових, дієвість яких залежить від чинної законодавчої і нормативної бази, обсягу матеріально-фінансових, інтелектуальних, технологічних, інноваційно-інвестиційних ресурсів. Серед ознак можливих ризиків можна вказати, що все більшої гостроти набувають проблеми розвитку сільських територій, які, на нашу думку, безпосередньо пов'язані з діяльністю крупних товаровиробників зерна. Питання полягає у площині необхідності на законодавчому

рівні приведення їх діяльності до виконання вимог соціальної складової відповідальності бізнесу.

Соціальна складова сталості виробництва повинна відповідати наступним критеріям: на основі досягнень високої якості виробництва продукції і стану навколишнього середовища, забезпечення активного, здорового способу життя населення; підвищення рівня добробуту сільських жителів, підвищення рівня їх освіти, охорони здоров'я, підвищення рівня зайнятості на селі; облаштування та облагородження сільських територій, розвиток сфери послуг на селі, забезпечення на високому рівні культурно-масової роботи з метою збереження національних традицій та культури нації [11, с. 16].

Розкриттю регіонального потенціалу сільських територій не сприяє також загальносвітова тенденція, поширена серед держав третього світу, здавати родючі землі в оренду іноземним користувачам. Така оренда становить загрозу економічній безпеці і також є однією з ознак ризиків, оскільки вирощувані культури незворотною чином виснажують ґрунти [12].

Отже, ефективний розвиток товаровиробників зерна в умовах ринкової глобалізації передбачає вплив внутрішніх і зовнішніх чинників, які формують систему загроз та небезпек, в яких функціонують підприємства. Внутрішніми чинниками, зокрема, виступають кадрове, матеріально-технічне та технологічне забезпечення, елементи логістичної інфраструктури, фінансовий стан, ефективність менеджменту, система економічної безпеки.

До зовнішніх факторів слід віднести: природно-кліматичні умови господарювання, податкову, кредитну, митну політику держави, інші заходи регулювання ринку продовольства, інфляцію й коливання валютного курсу, наявність реальних інвестицій і потенціальних інвесторів, заходи обмежування імпорту продовольства, обсяги міжрегіональної торгівлі продовольством, трансформацію форм і відносин власності, наявність конкурентів на відповідному товарному ринку, рівень платоспроможного попиту населення, фінансові втрати внаслідок порушення партнерами контрактних умов, форс-мажорні обставини [13].

Нарощування обсягів виробництва зернових, які демонструє Україна останніми роками, спричинюють низку викликів для внутрішнього ринку, пов'язаних зокрема з:

- перехопленням іншими країнами ініціативи по всьому ланцюгу від виробництва до продажу зернових, що супроводжується деформацією (через механізми державних субсидій) конкурентного середовища на світовому ринку зерна;

- можливостями дестабілізації внутрішніх основ продовольчої безпеки України, яка дедалі більше залежатиме від мотивів економічної доцільності у виробників та трейдерів (компаній, частка іноземного капіталу в яких постійно збільшується) розширювати поставки на зовнішній ринок та їх можливості впливати на цінову динаміку продовольчих товарів на внутрішньому ринку [14, с. 81];

- усвідомленням необхідності досягнення продовольчого балансу, що потребує перегляду в напрямку збільшення виробництва продукції рибництва, молочного і м'ясного скотарства, вівчарства, плідівництва та садівництва, виноградарства за рахунок оптимізації обсягів зернового господарства.

Висновки і пропозиції. Глобалізація сучасного аграрного господарства та його товаровиробництво посилюють вимоги та необхідність більш досконалої методології наукових досліджень і практичних заходів. Вихід України на світовий зерновий ринок та завоювання однієї з передових позицій передбачають необхідність неухильного контролю над збереженням провідних позицій з одночасним регулюванням на державному рівні балансу продовольства та його покращення. Тому національним товаровиробникам пропонуються заходи економічної безпеки, яка має бути пріоритетом у їх діяльності з огляду на реальні та потенційні загрози, передусім, негативних наслідків від перенасичення внутрішнього ринку, недосконалої логістики та інфраструктурних можливостей, можливих економічних диверсій з боку конкурентів. Серед них, здійснення постійного моніторингу зовнішнього середовища, оцінка стану та можливостей підприємств з аналогічними умовами господарювання, обрахунок ризиків від дії чинників формування стратегії діяльності.

Література:

1. Демченко Т.В. Забезпечення стійкого розвитку зерновиробництва – першочергове завдання держави /Т.В.Демченко // Вісник аграрної науки причорномор'я. – 2010. - Вип. 1. – Т. 1. – С. 14-22.
2. Самуэльсон П. Экономика / Пол Э. Самуельсон, Вильям Д. Нордхаус [пер. з англ. под ред. Н. В. Шульпиной]. — М. : Вильямс, 2001. — 688 с.
3. Продовольственный прогноз ФАО. - Режим доступу: <http://www.fao.org/3/a-i5003r.pdf>
4. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2014 році // Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Экспорт зерновых культур Украины за 2014-2015 м.р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/system/files/Експорт%20зерновых%20за%202014-15%20МР.pdf>
6. Найбільші аграрні компанії України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://onlineagro.com.ua/publications/item12>. Аналіз ринку зернових [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrselko.com/uploads/media/UkrSelko_Grain_Market_Analysis_120918.pdf
7. Інвестиційна діяльність компанії «Нібулон»: будівництво флоту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibulon.com/news/budivnictvo-flotu-etapi-budivnictva.html>
8. Юркевич Є.О. Агроекологічна оптимізація посівних площ і розміщення соняшнику в сівоzmінах України / Є.О. Юркевич, Н.П. Коваленко. – Одеса: ПП Огмрцян О.П., 2007. – 43 с.
9. Хірамагомедов М.Г. Напрямки трансформації механізму державного регулювання розвитку ринку зерна в умовах інтеграційних процесів / М. Г. Хірамагомедов. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2014-1/doc/6/05.pdf>
10. Шаленко В. Бразилія й Аргентина експортують «Зелену революцію» в землеробстві / В. Шаленко // Аграрний тиждень. - 2009. - № 32-33. - С. 9-10.

11. Шубравська О.В. Чинники та індикатори сталого розвитку агросфери / О.В. Шубравська, Л.М. Корсак // Економіка АПК. – 2005. – № 12. – С. 15-20
12. Борщевський В.В. Економічна безпека регіону з урахуванням соціально-економічного потенціалу розвитку сільських територій / В.В. Борщевський, І.М. Куліш // Інноваційна економіка АПК. – 2014 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [ile:///C:/Documents%20and%20Settings/Administrator/Desktop/COMPUTER-81E960/Мои%20документы/web_jurnal%20univer_final%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Administrator/Desktop/COMPUTER-81E960/Мои%20документы/web_jurnal%20univer_final%20(1).pdf)
13. Борщевський П.П. Економіко-екологічні аспекти розвитку продовольчої сфери в світовому та регіональному вимірах / П.П. Борщевський // Вісник Сумського державного аграрного університету. Серія: Економіка та менеджмент. — 2001. — № 2. — С. 26-30.
14. Дергалюк І.В. економічна безпека національного зернового сектору України в умовах світової продовольчої кризи / І.В. Дергалюк // Стратегічні пріоритети. - № 4 (17). – 2010 р. – с. 76-83.

Аннотация. В статье определены элементы и факторы влияния на экономическую безопасность товаропроизводителей зерна и зерновой отрасли процессов рыночной глобализации, возможности использования инновационных типов концентрации. Предложены меры экономической безопасности и ее приоритетности в условиях расширения транснационального сотрудничества.

Ключевые слова: рыночная глобализация, экономическая безопасность, угрозы, риски, опасность, товаропроизводители зерна, инновации.

Annotation. The article identifies elements and factors of influence on the economic security commodity producers of grain and the grain industry market process of globalization, the possibility of the use of innovative types of concentration. Is proposed to measures of economic security and its priority in terms of transnational expansion cooperation.

Keywords: market globalization, economic security, threats, risks, dangers, producers of grain, innovation.